

มอญแก้คิดแค่สมาคมสหพันธ์โรงเรียนราษฎร์ในโอกาสครบรอบ 46 ปี

ก่อนอื่น ผมขอขอบคุณสมาคมสหพันธ์โรงเรียนราษฎร์ ที่ได้กรุณาให้เกียรติและโอกาสเสนอแนวคิด และเขียนบทความเพื่อนำลงพิมพ์ในวารสารครบรอบ 46 ปีของสมาคม ฯ ซึ่งบนพื้นฐานจริยธรรมถือเป็นศูนย์รวมจิตใจในการคิดและนำปฏิบัติร่วมกันเพื่อมุ่งวิถีทางสู่การสร้างสรรค์ ซึ่งตนคงขออนุญาตแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์โดยเหตุที่วัยได้ผ่านพ้นมาแล้ว 73 ปีเต็ม ทำให้รู้สึกว่าการศึกษาระบบใหม่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานมาเน้นอยู่บนด้านการจัดการ เหนือกว่าด้านซึ่งถือรากฐานอันมีธรรมชาติอยู่ในแต่ละคนซึ่งเป็นด้านที่ควรจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดซึ่งเป็นสิ่งกำหนดวิถีชีวิตบนพื้นฐานสังขารของแต่ละคนอย่างมีเหตุผลเป็นของตนเอง จึงทำให้เกิดภาวะสับสนและขัดแย้งกันเองขึ้นในรากฐานการดำเนินชีวิต จนมาถึงช่วงซึ่งส่งผลให้ผู้ที่เข้าไปทำหน้าที่บริหารย่อหย่อนด้วยจิตวิญญาณและความรับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์และเยาวชนอย่างเห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นส่วนใหญ่

ในโอกาสนี้ ใคร่ขอสารภาพความจริงก่อนว่า สิ่งซึ่งนำมาเสนอเป็นแง่คิดถือเป็นความเห็นส่วนตัว ที่สืบเนื่องมาจากประสบการณ์ชีวิต หรืออาจกล่าวได้ว่า เรียนมาจากด้านธรรมชาติซึ่งถือเป็นความจริง อันเป็นผลจากการนำปฏิบัติแล้ว หรือได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วทั้งสิ้น

หวนกลับไปพิจารณาชีวิตตนเองในช่วงซึ่งยังเรียนอยู่ในโรงเรียนก็จัดว่าได้ผ่านประสบการณ์มาอย่างหลากหลาย โดยเหตุที่มีโอกาสสัมผัสกับบรรยากาศในโรงเรียนมาไม่น้อยกว่า 10 แห่ง และส่วนใหญ่ก็เป็นโรงเรียนราษฎร์ทั้งขนาดเล็กและใหญ่แทนที่จะจำเจอยู่เพียงแห่งสองแห่งเพื่อมุ่งเรียนให้จบเร็วที่สุด แม้ในช่วงสุดท้ายของระดับมัธยมบริบูรณ์ตนก็เรียนซ้ำชั้นอยู่ถึง 4 ปีทั้ง ๆ ที่ทุกปีก็สอบผ่านอีกทั้งผลการเรียนก็อยู่ในระดับบนด้วย

อนึ่ง นับว่าตนมีโชคดีโดยที่พบว่าในช่วงนั้นซึ่งเป็นช่วงระหว่างเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 สังคมไทยยังมีบรรยากาศซึ่งเรียกกันว่า **เจ้าขุนมูลนาย**อย่างเห็นได้ชัดมากพอสมควร สมัยนั้นใครเข้าโรงเรียนรัฐบาลหรือมักเรียกกันว่า **โรงเรียนหลวง** จะได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติโดยถือว่าเป็นโรงเรียนชั้นสูง ส่วนคนอยู่โรงเรียนราษฎร์มักไม่ได้รับความสนใจจากสังคมทั่วไปเท่าที่ควรแม้จะมีการแสดงออกในลักษณะดูถูกอย่างเปิดเผยมากนัก บรรยากาศทั่วไปในโรงเรียนราษฎร์สมัยนั้นจึงไม่มีสิ่งทรูทรูในด้านวัตถุเท่าโรงเรียนหลวง

แม้พ่อผมจะรับราชการในวังและมีหน้าที่การงานใกล้ชิดพระยุคลบาท อีกทั้งอยู่ในตำแหน่งซึ่งจัดว่าได้รับการไว้วางพระราชหฤทัยอย่างใกล้ชิด จนทำให้ลูกเห็นได้ชัดเจนว่าพ่อใช้ชีวิตรับใช้พระองค์ท่าน ฯ ด้วยความจงรักภักดีทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวไม่มากนัก แต่ก็ไม่ได้แสดงออกว่าสนใจให้ลูกไปเข้าเรียนโรงเรียนหลวง หากกลับนำไปไว้กับโรงเรียนราษฎร์ขนาดเล็กหลายแห่ง และการปฏิบัติตัวของพ่อก็ทำให้ลูกเห็นได้ชัดเจนว่าสมณะมาก และไม่เคยปรากฏว่าพ่อต้องการอะไรจากใครเพื่อตัวเองทั้งสิ้น นาน ๆ พบหน้ากับพ่อมักกล่าวว่า **ฉันไม่มีสมบัติอะไรให้แกนอกจากการศึกษา**

อาศัยที่ตัวเองเป็นคนสนใจนำสิ่งต่าง ๆ มาคิดวิเคราะห์หาเหตุผลอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดก็พบว่า พ่อสามารถรักษาสิ่งจะหรืออาจเรียกว่า **การพึ่งพาตนเอง** และแสดงออกให้ลูกเห็นได้อย่างชัดเจน แม้ในด้านความจงรักภักดีพ่อก็ได้รับการยอมรับจากล้นเกล้า ฯ อย่างเห็นได้ชัด แต่ในด้านส่วนตัวพ่อก็แสดงออกอย่างชัดเจน สอนจากพฤติกรรมนำปฏิบัติให้ลูกเข้าใจและศรัทธาอย่างลึกซึ้ง ลูกจึงเรียนอยู่โรงเรียนราษฎร์เล็ก ๆ ใต้ได้อย่างมีความสุขและไม่เคยรู้สึกสนใจนำคนอื่นมาเปรียบเทียบกับตนเกี่ยวกับความแตกต่างในด้านวัตถุ

นอกจากค่านิยมจากคนทั่วไปที่มองความแตกต่างระหว่างโรงเรียนราษฎร์กับโรงเรียนหลวงซึ่งได้กล่าวแล้วยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจนำมาวิเคราะห์บนพื้นฐานสังขารด้วยคือ **มีการยกย่องนับถือคนเรียนเก่งในชั้น เสมือนเป็นคนยอดคน** ทั้งครูและพ่อแม่ก็เน้นให้แต่ละคนต้องเรียนเก่งเหมือนคนซึ่งได้ทีหนึ่งในชั้น แม้ในปัจจุบันเงื่อนไขก็ยังปรากฏอยู่ในรากฐานทำให้การศึกษาไทยยังจำกัดตัวเองอยู่อย่างแคบ ๆ จึงไม่อาจสนองความต้องการของสังคม

ได้อย่างรอบด้าน แต่กลับสร้างปัญหาไว้ให้ชีวิตและสังคมในช่วงออกไปทำงานอย่างลึกซึ้ง

เราจึงยังมองไม่เห็นความหวังได้ชัดเจน ถึงบทบาทการจัดการศึกษาซึ่งควรสอดคล้องกันกับหลักการอันดี เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เพราะนอกจากไม่อาจสนองความต้องการของสังคมอย่างเต็มเม็ด เต็มหน่วยแล้ว ยังกลับส่งผลสูญเสียลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากไม่อาจทำให้แต่ละคนสามารถเข้าใจคนด้วยกันเองซึ่งอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานธรรมชาติอันหลากหลายได้ทุกลักษณะและสภาวะ แต่มุ่งเอาโรคเอาเปรียบกันรุนแรงและทำให้สังคมเดือดร้อนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

หากสามารถเข้าใจสังขารซึ่งเป็นพื้นฐานของคนที่อยู่ร่วมกันได้ว่ามีความหลากหลายทั้งรูปลักษณะความคิด และการนำปฏิบัติย่อมเข้าใจว่า **คนเรียนเก่งหาใช่เป็นสิ่งสูงส่งที่พินำมายกย่องกันเป็นพิเศษ อีกทั้งยังไม่อาจทำให้คนอื่น ๆ เรียนเก่งได้เหมือนเขาค้วย** และอีกด้านหนึ่ง คนที่เรียนไม่เก่งก็หาใช่เป็นผู้เสียหายหรือเลวร้ายอะไรไม่ เพราะถ้าคิดด้วยใจเป็นกลางได้ยอมเข้าใจว่า **คนเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ต่างก็เป็นแค่จุดของลักษณะประจำตัวของแต่ละคน บนพื้นฐานความหลากหลายซึ่งมีธรรมชาติเป็นของตัวเอง** ซึ่ง ณ จุดนี้ น่าจะพบความจริงว่าแต่ละคนต่างก็มีความสำคัญในด้านคุณค่าอย่างเท่าเทียมกัน

จึงขึ้นอยู่กับว่า เมื่อผ่านระบบการจัดการศึกษาไปปฏิบัติงานเต็มตัวแล้ว ควรจะมีระบบการที่สอดคล้องกันกับลักษณะและนิสัยอันเป็นธรรมชาติของ **คน** เริ่มต้นจากความสามารถในการวิเคราะห์ว่าใครเหมาะสมกับงานลักษณะไหน อีกทั้งจัดระบบงานในด้านคุณภาพให้มีอิสระอย่างชัดเจนด้วย คนซึ่งมีธรรมชาติเรียนเก่งและเรียนไม่เก่ง ~~จะ~~ **จึงจะสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างไม่ติดขัด** ในเมื่อคนได้ทุ่มเททำงานให้ได้อย่างเต็มที่

ชีวิตผมจึงน่าจะถือว่าเป็นผู้หนึ่งซึ่งมีโชคดี โดยที่ไม่เพียงอยู่ดีรุ่งเรียนราษฎรมาหลายแห่ง หากยังได้รับความเมตตาเนื่องจากพ่อแม่มีความเข้าใจการศึกษาลึกซึ้งกว่าการมองเพียงด้านซึ่งเป็นรูปวัตถุ ทำให้สรุปได้ว่า **พ่อแม่และไม่ให้สภาพในด้านวัตถุหากให้ในด้านความกตัญญูอย่างเต็มที่** คือไม่ตามใจในด้านให้วัตถุและเงิน แม้ว่าบางช่วงชีวิตต้องประสบกับภาวะอด ๆ อยาก ๆ และหากประสงค์สิ่งใดก็จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรนด้วยตนเอง เพื่อให้ได้มาในสิ่งซึ่งนำมาใช้เพื่อการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่เพียงนำมาใช้เรียนในห้องเรียนตามที่ครูสั่งซึ่งอาจขอพ่อแม่ได้ แต่ในความรู้สึกอันเป็นธรรมชาติ ย่อมมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งคนสนใจอยากเห็นอยากรู้ และหันว่าจะจะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ความรู้จากจิตวิญญาณของคนด้วย ซึ่งส่วนนี้มิใช่หรือที่ น่าจะถือเป็นแก่นนำในการศึกษาค้นหาความจริงจากธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานตัวเองอย่างสำคัญ หากไม่นั่งงอมืองอเท้า

แม้จากข้อมูลซึ่งเกิดจากความรู้สึกของครูและเพื่อน ๆ หลายคนที่ว่า ผมเป็นคนเรียนวิทยาศาสตร์ทั้งไวและเก่ง แต่ตนก็คิดว่านั่นคือความรู้สึกของคนอื่น ส่วนจากตัวเองอีกทั้งนำปฏิบัติก็ไม่เคยสนใจหรือคิดจะเรียนให้ได้ดีหนึ่งในขั้น ทั้ง ๆ ที่พบหลายครั้งหลายหนมีผู้ใหญ่ชี้แนะว่า **เรียนเก่งเท่านั้นไม่พอ ต้องเรียนให้ได้ดีทั้งในขั้นด้วย** จึงเพียงรับฟังไว้เท่านั้น

แต่ในด้านปฏิบัติไม่ว่าตนรู้และเข้าใจเรื่องใดก็มักนำไปสอนเพื่อน ๆ ตามความเข้าใจบนพื้นฐานธรรมชาติของตัวเองจนหมดเปลือก ในที่สุดก็เริ่มรู้สึกว่า **ข้อสอบซึ่งครูออก ไม่ได้ช่วยอะไรมากนัก** เพราะเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์โดยที่มีการตั้งคำถามทั้ง ๆ ที่ตัวครูเองก็รู้แล้ว แต่คำถามจากเพื่อน ๆ ถือเป็นธรรมชาติจากใจจริงเพราะสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ จึงทำให้รู้สึกว่าคนซึ่งเป็นผู้หาคำตอบหากมีความจริงใจย่อมได้รับความรู้สึกซึ่งยิ่งกว่าผู้ถาม

จากสิ่งดังกล่าว ทำให้มองเห็นสังขารซึ่งนำมากล่าวได้อย่างเต็มปากเต็มใจว่า **บุคคลใดผู้ให้จากใจจริงย่อมได้รับสิ่งอันตรงคุณค่าเป็นสิ่งที่ตอบสนองลึกซึ้งยิ่งขึ้น** อีกทั้งยังไม่อาจหาซื้อได้ด้วยเงินและวัตถุไม่ว่าจะมีมากมายแค่ไหน

คุณภาพการศึกษาถือเป็นสิ่งอยู่บนพื้นฐานด้านคุณธรรม ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อหวังให้เยาวชนมีโอกาสเติบโตขึ้นมาบนพื้นฐานแนวคิดที่สร้างสรรค์ทุกสิ่งทุกอย่างให้มีความมั่นคงยั่งยืน หากทวนกลับไปสู่อุดมคติความเป็นมาซึ่งสร้างกระแสส่งผลทำลายรากฐานความคิดที่ควรจะต้องหยั่งลึกซึ่งถึงสังขธรรมก็คือ อิทธิพลจากรูปวัตถุและเงินตราจนกระทั่งทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงมาถึงช่วงซึ่งหลายคนกล่าวบรรยายความทุกข้อออกมาว่า **ปัจจุบันนี้ เงินสามารถซื้อได้ทุกอย่างทุกอย่างแม้กระทั่งมาตรการที่คนนำมาใช้วัดผลการศึกษา** แต่จากประสบการณ์ก็ทำให้เชื่อว่า **อีกด้านหนึ่งย่อมยังมีคนซึ่งรากฐานจิตใจอิสระโดยที่ไม่เห็นแก่เงิน ซึ่งเงินย่อมซื้อคนลักษณะนี้ไม่ได้** และคนในด้านนี้ น่าจะถือเป็นความหวังของสังคมเพื่อการฟื้นฟูคุณภาพการศึกษาไม่ว่ามีมากมีน้อยให้เริ่มต้น

ขณะนี้สังเกตว่า ท่ามกลางบรรยากาศของสถาบันการศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลการจัดการของรัฐบาลหรือคนยุคก่อน เรียกว่า **โรงเรียนหลวง** ซึ่งมีบรรยากาศเน้นอยู่กับด้านการจัดการ ทำให้หลายคนซึ่งมีหัวใจริเริ่ม และต้องการนำปฏิบัติจากรากฐานความคิดตนเองอย่างอิสระ หรืออาจเรียกว่า **มีอุดมการณ์** ต้องปลีกตัวออกไปสู่บรรยากาศซึ่งแต่ละคนเชื่อว่ามีอิสระ แต่คนในกลุ่มบริหารหลายคนก็ยังคงยึดกับพื้นฐานเก่าคือ มุ่งแก้ไขด้วยการเพิ่มเงิน

และเราคงต้องยอมรับความจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ภายในกรอบเดียวกันย่อมมีเหตุมีผลสานถึงซึ่งกันและกันเป็นธรรมชาติ ดังนั้นถ้าอ่านได้จากด้านหนึ่งย่อมคาดการณได้ ในอีกด้านหนึ่งด้วย การสนับสนุนให้เยาวชนแข่งขันกันได้ก็หนึ่งย่อมอ่านได้ว่า การมองวัตถุว่าเป็นสิ่งสำคัญเหนืออย่างอื่นก็ยังคงมีอยู่แม้อาจแฝงลึกลงไปกว่าเก่า การยื่นมืออีกด้านหนึ่งหากมีความเป็นตัวของตัวเอง เห็นชัดพอสมควร ย่อมมองเห็นโอกาสที่จะได้คนที่มีความดี แม้อีกด้านหนึ่งซึ่งนำเอาเงินและวัตถุมาแก้ปัญหา แต่ย่อหย่อนด้วยการเปิดรากฐานออกสู่มุมมองกว้าง ย่อมมีโอกาสดูคนที่เห็นเงินเป็นสิ่งสำคัญเพิ่มขึ้น จึงน่าจะทำให้คุณภาพการศึกษายังคงตกต่ำลงไปอีก เป็นสังขธรรมซึ่งหากมีด้านเดียวย่อมไม่เป็นผลดีแก่สังคม

หากสามารถมองเห็นภาพรวมและเข้าใจว่า ไม่ว่าจะราชภัฏหรือหลวงก็มีส่วนสร้างความเจริญให้แก่สังคมไทยอีกทั้งเข้าใจได้ลึกซึ้งยิ่งว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดการศึกษาของไทยในอนาคต น่าจะกระจายความรับผิดชอบสู่อิสระภาพและมีพื้นฐานกว้างยิ่งขึ้น น่าจะเห็นได้ว่าภาคเอกชนคงเข้ามามีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น ส่วนภาครัฐบาลคงค่อย ๆ ปรับตัวไปสู่ด้านนโยบายและมีลักษณะที่เปิดกว้างอย่างสอดคล้องกัน โดยลดการนำเอาเงินเข้ามาใช้แทรกแซงในระบบการจัดการศึกษา จึงเห็นว่าโรงเรียนราชภัฏน่าจะมีการคิดการเตรียมตัวล่วงหน้า ซึ่งจำเป็นได้บุคคลผู้บริหารที่มีใจกว้างและมีสายตาค้นคว้าไกล อีกทั้งมีรากฐานลึกซึ้งด้วย

อนึ่ง การที่นำเอาด้านคุณภาพมาเน้น และกล่าวว่าอิทธิพลเงินและวัตถุเป็นตัวปัญหาใหญ่ หาใช่หมายความว่าปล่อยให้ครูอาจารย์ต้องอดอยากและต่อสู้กับค่าครองชีพซึ่งนับวันยิ่งสูงขึ้น ซึ่งจะพบว่าได้นำเอา **ความเป็นตัวของตัวเองทั้งในด้านแนวคิดและการบริหารงาน** มากล่าวย้ำ ย่อมทำให้สามารถกำหนดรายได้ให้แก่บรรดาบุคคลากรได้ตามเหตุและผล อีกทั้งเชื่อในสังขธรรมว่า ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนในระดับบริหาร กับระดับปฏิบัติการ เน้นความสำคัญที่คุณภาพของเยาวชนในด้านจริยธรรม มีธรรมชาติที่เอื้อซึ่งกันและกันให้ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถปรับตัวเข้าหากันได้บนพื้นฐานธรรมชาติของแต่ละแห่ง อีกทั้งยังสามารถสานความเข้าใจระหว่างกันและกันให้ถึงกันได้ โดยไม่นำเอารูปแบบจากฝรั่งมาอ้างว่า ผู้บริหารต้องวิ่งหาเงินจากภายนอกแต่ขาดความสัมพันธ์ภายในอันถือเป็นสื่อธรรมชาติที่สำคัญที่สุดของความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเครื่องมือเครื่องใช้ซึ่งคนประดิษฐ์ขึ้น จะก้าวหน้าไปไกลแค่ไหน หากพื้นฐานซึ่งกล่าวแล้วยังปรากฏชัดเจนอยู่ ย่อมไม่ส่งผลเสียหายให้เกิดขึ้นอย่างน่าเชื่อถือได้

คุณภาพการศึกษา ขึ้นอยู่กับอิสรภาพภายในรากฐานตนเอง ซึ่งควรเป็นผู้ที่อยู่กับเหตุและผล โดยไม้นำคนไปยึดอยู่กับอามิสหรืออิทธิพลใด ๆ จากภายนอก ไม่ว่าจะระดับแต่ละบุคคล ระดับสถาบันการศึกษา แม้สมาคม ฯ. จึงจะหวังได้ว่า สามารถเป็นที่พึ่งให้กับทุกคนซึ่งอยู่บนพื้นฐานอันหลากหลายทั้งในด้านความคิด และสภาพชีวิตความเป็นอยู่ อีกทั้งในมุมมองกลับยังส่งเสริมให้ตัวเองมีความเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริงด้วย

ผมมีบทความเรื่อง "กิจกรรมอาสาสมัครกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชน" ซึ่งเขียนขึ้นบนพื้นฐานแนวคิดที่ตนได้รับจากประสบการณ์ ในช่วงซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถาบันการศึกษา จึงขอนำมาฝากไว้เป็นแง่คิดสำหรับแต่ละคนซึ่งเป็นชนรุ่นหลัง ๆ โดยที่เข้าใจว่าจากเงื่อนไขซึ่งอยู่ในรากฐานแต่ละคนอันมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะใครจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร คงเป็นเรื่องธรรมชาติของแต่ละคน โดยที่ผู้ที่ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาแล้วอย่างเด่นชัด คงเข้าใจและให้ความเคารพในแต่ละคนอย่างทั่วถึงกัน.

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก